

IZVEŠTAJ – JAVNA DEBATA

„Evropske integracije Zapadnog Balkana: Mogu li zemlje Višegradske grupe poslužiti kao uzor?“

Deset godina nakon “velikog proširenja” Evropske unije 2004. godine, Srbija se uz ostale zemlje Zapadnog Balkana nalazi na istom putu – u procesu pristupanja EU. **Mogu li nam iskustva i naučene lekcije koje su države Višegradske grupe stekle u procesu evropske integracije pomoći i poslužiti kao uzor?** Upravo ovim pitanjem bavili su se istraživači pet istraživačkih organizacija iz zemalja Višegradske grupe – Slovačke, Češke, Mađarske, Poljske i iz Srbije, sa namerom da svojim istraživanjem i preporukama pomognu da se proces pristupanja Srbiji i drugih zemalja Zapadnog Balkana Evropskoj Uniji učine bržim i efikasnijim.

Povodom objavljivanja istraživanja o iskustvima evropskih integracija država Višegradske grupe, Evropski pokret u Srbiji organizovao je javnu raspravu na kojoj su autori studije predstavili rezultate i preporuke namenjene javnosti i donosiocima odluka kako u Srbiji i drugim zemljama Zapadnog Balkana, tako i u zemljama V4 grupe i EU.

Među brojnim poukama i preporukama, posebno je naglašeno iskustvo i **model regionalne saradnje** između zemalja V4 grupe kojima je ustaljena i pojačana saradnja omogućila veći politički i ekonomski značaj, a time i veći uticaj na usmeravanje politika u samoj EU. Takođe, istraživači su istakli važnost **temelnog sprovođenja reformi pre ulaska u EU** kao i **izgradnju kapaciteta za apsorpciju EU fondova** koji su neophodni kako bi se zemlja razvila i što pre dostigla stepen razvoja ostalih država-članica EU. Osim toga, istraživači su podsetili da naglasak treba biti na **aktivnom članstvu u EU**, za koje treba ispuniti četiri osnovna preduslova koja obuhvataju: administrativne kapacitete, dugoročno strateško planiranje, stabilnu i jaku ekonomiju (koja se oslanja i na izvoz, a ne samo na strukturne EU fondove), kao i (regionalnu) saradnju.

Otvarajući javnu raspravu, moderatorka skupa i urednica studije **Jelica Minić**, objasnila je da je zadatak ovog istraživanja bio da iskoristi iskustva koja su zemlje Višegradske grupe stekle u evropskim

integracijama kao model ponašanja za Srbiju i ostale zemlje Zapadnog Balkana. Ona je dodala i da je **posebna vrednost ovog istraživanja u njegovoj komparativnosti**, jer su paralelna istraživanja u ovoj studiji rađena po istoj metodologiji koja je dovela do uporedivih rezultata. Istraživanja obuhvataju analizu spoljne i bezbednosne politike svake od 5 zemalja, zatim institucionalne promene i reforme javne administracije, korišćenje evropskih fondova kao i uloge regionalnih struktura, a na kraju nude zaključke i preporuke za svaku od

navedenih zemalja. „**Verujemo da zaključci i preporuke iz ove studije predstavljaju vrlo dobre smernice za svaku od zemalja zapadnog Balkana ali i za EU, gde nema mnogo novih ideja oko zapadnog Balkana**“, dodala je Minić.

Tanja Mišćević je istakla da je proces učenja iz iskustava jedne grupe zemalja koja ima dobro iskustvo članstva u EU veoma važna tema, kao i da ovakva istraživanja popunjavaju prazninu koja je postojala u domaćoj naučnoj javnosti i pomažu odlučiocima i donosiocima odluka. Međutim, one je naglasila da treba imati u vidu da postoje **dve veoma važne razlike između pozicije država V4 grupe i zemalja Zapadnog Balkana u procesu pristupanja EU**: „prvo je **okruženje za proširenje**, odnosno zainteresovanost za dalje proširenje je daleko od onoga koje je postojalo u doba kada su svoje pregovore o članstvu vodile države Višegradske grupe“, a drugo je **evolucija u politici proširenja i procesima evropskih integracija država kandidata** koja je dovela do potpuno drugačijeg modela pregovaračkog procesa i višeg nivoa zahteva za ulazak u EU čiji sa naglaskom na sprovođenju odnosno implementaciji zakona. Ona je dodala da je za nju **najznačajniji deo ovog istraživanja upravo „kako izgleda članstvo u EU 10 godina kasnije**, sa svim ovim elementima već primenjenim u zemljama Višegradske grupe, kako bi nam ta desetogodišnja iskustva članstva pomogla da se na najbolji način pripremimo i dovedemo u sklad sa potrebama novog članstva u EU“.

Nj.E. Ambasadora Slovačke, gospodin **Jan Varšo** istakao je da su **dve važne pouke** ovog istraživanja za Srbiju i zemlje Zapadnog Balkana, pre svega **važnost komunikacije između zemalja**, a zatim i **značaj regionalne i međunarodne saradnje i udruživanja** u okviru koje bi zemlje Zapadnog Balkana mogle da slede model Višegradske grupe.

Marina Jovićević, pomoćnica ministra u Ministarstvu spoljnih poslova, govorila je upravo o značaju proučavanja regionalne saradnje i prednostima koje ona može doneti Zapadnom Balkanu, i naglasila da **Višegradska grupa Srbiji pruža izuzetno važnu političku, stručnu i finansijsku podršku na putu ka EU**, istakavši da je u periodu od 2004. do 2014. godine iz međunarodnog Višegradskog Fonda izdvojeno preko 820.000 evra za podršku konkretnim projektima u nevladinom i akademskom sektoru u Srbiji. Ona je zaključila da uprkos bitnim istorijskim razlikama, zemlje Zapadnog Balkana mogu mnogo da nauče iz iskustva Višegradske grupe, posebno Slovačke koja je najbrže prošla proces pristupnih pregovora EU.

Dragan Đukanović, koautor istraživanja *Petnaest godina priprema za pretpristupne pregovore u Srbiji* predstavio je rezultate dela studije koji se fokusirao na **15 godina odnosa EU prema Srbiji u širem regionalnom kontekstu**. On je objasnio da je polazna tačka istraživanja bio jedan od izveštaja EU o procesu proširenja u kome je navedeno da Srbija i zemlje Zapadnog Balkana treba da se ugledaju na primer zemalja V4 u svom procesu pristupanja EU. Đukanović se takođe osvrnuo na ključne preporuke istraživanja za Srbiju, među kojima je posebno **izdvojio uključivanje više ciljnih grupa u proces pregovora**, otvaranje rasprave o **članstvu Srbije u NATO-u**, kao i neophodnost **konsolidacije odnosa**

Srbije sa susedima (posebno Hrvatskom, Rumunijom, Bugarskom i Albanijom). Od preporuka za zemlje V4 grupe posebno je izdvojio značaj **lobiranja zemalja V4 grupe za proširenje unutar EU**, kao i kreiranje Foruma za saradnju Višegradskog fonda i Regionalnog saveta Balkana.

Tomaš Strazaj predstavio je rezultate svog istraživanja o **iskustvima Slovačke nakon decenije članstva u EU**. Posebnu pažnju posvetio je velikom **ekonomskom uspehu** i napretku Slovačke nakon učlanjenja u EU, ali i problemu **slabih kapaciteta za apsorpciju EU fondova** istakavši da je Slovačka do kraja 2014. godine uspela da potroši samo 63% od predviđenih EU sredstava kao i da je uz Maltu i Hrvatsku među najslabijim članicama na ovom polju. Takođe, Strazaj je na osnovu iskustava Slovačke kao **4 najvažnije reforme** izdvojio poresku reformu, reformu javne administracije, zatim reformu zdravstva i konačno reformu penzionog sistema. Međutim, dodao je da uz ove reforme neophodno postići **konsenzus u**

društvu koje treba da stremi **aktivnom članstvu u EU**, što je vidljivo i kroz loš primer Slovačke na ovom polju poznat kao „Slovački paradoks“. Naime, iako u Slovačkoj postoji veoma visoka podrška članstvu u EU, građani su među najmanje aktivnim unutar EU kada su u pitanju procesi vezani sa EU, poput izbora za Evropski parlament. Strazaj je među preporukama predložio i stvaranje **proširene V4+ saradnje** kroz koju bi Višegradska grupa mogla pruži nove mogućnosti za pomoć zemljama Zapadnog Balkana u procesu pristupanja EU.

Rezultate istraživanja o **iskustvima Mađarske nakon decenije članstva u EU** predstavila je **Hana Semanić**, koja je istakla da Mađarska ima prirodne tendencije prema članstvu zemalja Zapadnog Balkana u EU. Iz iskustava Mađarske, autorka je kao **glavne uspehe** izdvojila porast političkog i ekonomskog značaja Mađarske nakon ulaska u EU, zatim veliku ekonomsku korist koju je Mađarska stekla posebno kroz strukturne fondove EU, kao i značajne infrastrukturne projekte kojima su revitalizovati brojni gradovi. Sa druge strane, kao **najveće neuspehe** izdvojila je lošu distribuciju strukturnih fondova EU, kroz koju se pokazala i slabost EU mehanizama za kontroli trošenja ovih sredstava u državama članicama, zatim visok stepen nezaposlenosti, kao i problematične političke odluke u oblasti slobode medija. Ona je zaključila da primeri Mađarske i Hrvatske pokazuju da **trenutnih efekata i koristi od EU članstva nema**, već da **pozitivne efekte učlanjena treba posmatrati dugoročno**, s obzirom da je potrebno barem 10 godina da bi država napredovala i dostigla stepen razvoja ostalih država članica EU. Semanić je naglasila značaj **strukture V4 grupe za zemlje Zapadnog Balkana**, koje po uzoru na ovaj model treba da kreiraju novi model svojstvenim njihovim prilikama.

Marta Zpala predstavila je svoje rezultate istraživanja decenije članstva Poljske u EU, istakavši da su **uspehi Poljske i njena pozitivna iskustva mnogo vidljiviji** od negativnih. Iskustvo Poljske u procesu pristupanja EU predstavlja odličan primer dobre prakse, imajući u vidu **uspehe** poput neverovatnog ekonomskog razvoja, smanjenja nezaposlenosti, značajnog poboljšanja kvaliteta života građana i povećanja socijalne jednakosti građana, kao i jačanje političkog uticaja Poljske u EU. Danas **Poljska značajno utiče na politiku EU**, pre svega prema istočnim susedima EU, čemu je značajno doprinela

dugoročna politika koju je Poljska kreirala kroz Istočno partnerstvo, ali i na polju klimatske i energetske politike EU. Kao **četiri glavna preduslova za aktivno članstvo u EU**, Zpala je izdvojila razvijene administrativne kapacitete, dugoročno strateško planiranje, jaku ekonomiju baziranu na izvozu i razvijenu saradnju. Ona je dodala i da iako Poljska predstavlja uspešan primer pridružene EU članice, država je mogla i više da napreduje da je EU postavljala strožije standarde i uslove na njenom putu ka članstvu, zbog čega neke od važnih političkih reformi u društvu nisu sprovedene.

Mihal Vit je predstavio rezultate istraživanja **iskustava Češke** kroz deceniju članstva u EU, među kojima najveći uspeh predstavlja razvoj jake i stabilne ekonomije, nezavisne od politike i političara. Od važnih pouka iz iskustva Češke, Vit je izdvojio značaj **identifikacije sa EU** kako na nacionalnom tako i na regionalnom nivou, zatim značaj **decentralizacije i uspostavljanja regionalnih struktura** koje prate istorijski razvoj regija, kao i interesovanje prema EU. On je dodao da je neophodno **razviti zajedničke interese** koji bi povezali države Zapadnog Balkana sa zemljama Višegradske grupe, poput **autoputeva i železnice**.

Na kraju panela, istraživanja i rezultate su komentarisali **Jovan Teokarević** i **Aleksandar Popov**. Jovan Teokarević je još jednom naglasio da treba imati u vidu razliku u uslovima i okolnostima pod kojim ova dva regiona pristupaju EU, i zaključio da bi države Zapadnog Balkana imale višestruku korist od **podrške pristupanju EU i lobiranja zemalja V4 grupe unutar EU** sa jedne strane, kao i od **razmena znanja i iskustva** kroz *twinning* projekte i bilateralnu saradnju sa druge. Aleksandar Popov je dodao da treba učiti od rezultata ovog istraživanja iako modele ne treba slepo prepisivati, kao i da bi prijateljstvo i naklonost zemalja V4 grupe prema Srbiji i državama Zapadnog Balkana trebalo više i efikasnije koristiti.

Skup je završen sa opštim zaključkom da **Brisel ne predstavlja jedinu adresu** na koju treba kucati, već da u procesu pristupanja EU treba **više saradivati i sa pojedinačnim državama članicama EU**, kao i **sa zemljama V4 grupe ili nordijskim zemljama**. Na kraju, u odsustvu medija, istaknut je upravo njihov presudni značaj za efekat i uticaj (pre)poruka ovakvih istraživanja i skupova.